

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

На правах рукопису

СЮТА Галина Мирославівна

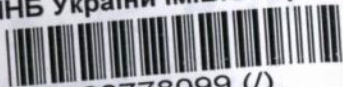
**МОВНІ ІННОВАЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ
ШІСТДЕСЯТНИКІВ ТА ЧЛЕНІВ НЬЮ-ЙОРКСЬКОЇ ГРУПИ**

Спеціальність 10.02.02. — українська мова

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ — 1995

00778099 (1)

Робота виконана у відділі
туту української мови НАН України

Науковий керівник —

доктор філологічних наук, академік НАН
України РУСАНІВСЬКИЙ В. М.

Офіційні опоненти:

доктор філологічних наук, професор
ГОРОДЕНСЬКА К. Г.,
кандидат філологічних наук МОЙСИЄН-
КО А. К.

Провідна організація —

кафедра сучасної української мови Ки-
ївського національного університету
ім. Тараса Шевченка

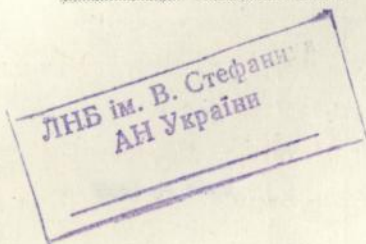
Захист відбудеться «27» червня 1995 року о 15 год. на
засіданні спеціалізованої ради (шифр Д.016.28.01) для захисту
дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філологіч-
них наук при Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні НАН Ук-
раїни (252001, Київ-1, вул. Грушевського, 4).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Інституту
мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України.

Автореферат розіслано «25 ТРАВНЯ» 1995 року.

Вчений секретар
спеціалізованої ради,
доктор філологічних наук,
професор

Н. Г. ОЗЕРОВА

Мова української поезії 1960—1980-х років є живим і різнобічним відтворенням динаміки змін у літературній мові під впливом подій, процесів, що відбувалися у сферах матеріальної і духовної культури. Своєрідність умов, що в них довелося жити і творити поетам одного літературного покоління, але різних художніх спрямувань — вітчизняним та діаспорним, — спричинилася до формування різних світобачень та світовідчуттів, що, природньо, визначило й специфічні ознаки їхньої мовотворчості. Саме життя, історія зумовили виникнення з одного — українського — кореня різних відгалужень поетичної мовотворчості, що засвідчують спільне й відмінне у мовній картині світу представників одного покоління. Зіставляючи творчість поетів-шістдесятників та членів Нью-Йоркської групи, простежуємо активні стильові процеси, характерні для всієї українськомовної поезії, а також те своєрідне, що виникло під впливом мовного та культурного середовища, в якому здійснювалась творчість поетів діаспори.

Концептуально важливою спільною ознакою аналізованих поетичних текстів є орієнтованість їх на співіснування, взаємодію традиційного і новаторського, індивідуального, функціонування і художня динаміка яких спричиняються до мовних інновацій на лексико-семантичному, структурно-граматичному, словотвірному та фонетичному рівнях.

З погляду традиції та новаторства у мовній творчості, у стилістичній системі певного часового відтинку вперше зіставляються тексти українських материкових та діаспорних поетів 1960—1980-х років. Мовно-образний світ аналізованої поезії досі вивчався не в повному обсязі. Поетична творчість віт-

чизиянх авторів розглядалаєя в українській лінгвостилістиці (В. Русанівський, С. Ермоленко, Л. Пустовіт, Л. Савченко, І. Шанковський); тоді як твори членів Нью-Йоркської групи (Б. Бойчука, Б. Рубчака, Ю. Тарнавського, Ю. Коломийця, П. Килини взагалі не були предметом лінгвостилістичних досліджень в Україні (за винятком публікації А. Мойсієнка про поезію Е. Андіївської). Тим часом творчість названих авторів становить складову єдиного національного мовно-літературного процесу, «мовно-образного простору української ментальності» (В. Русанівський) і засвідчує як збереження традиції, так і активні пошуки індивідуально-авторських засобів у розвитку мовно-виражальної поетичності системи української мови.

За матеріал дослідження правлять поетичні тексти шістдесятників та членів Нью-Йоркської групи. При цьому не надається переваги якому-небудь напрямку чи ідіостилію. Для аналізу залучено тексти зі збірок авторів різних періодів їхньої творчості, матеріали українських періодичних видань та зарубіжних видань українською мовою.

Актуальність теми визначається як власне стилістичним підходом до механізму лексико-семантичного та формально-структурного оновлення слова в досліджуваних текстах, так і культурологічним значенням зіставного аналізу, а також відсутністю монографічного дослідження з цієї проблеми. Цінність роботи полягає в розширенні джерельної бази української поетичної мови 60—80-х років ХХ століття — залученні «реабілітованої» материкової поезії та творів членів Нью-Йоркської групи.

Мета роботи полягає у виявленні закономірностей функціонування та структурно-семантичного оновлення фольклорних

елементів у аналізованих текстах, дослідженні лексико-семантичних та словотвірних тенденцій, що визначають поетичний стиль відповідної доби, характерних явищ паронімічної атракції, притаманних як мовотворчому процесові аналізованого періоду в цілому, так і авторським ідіолектам зокрема.

Для реалізації зазначеної мети передбачається розв'язання наступних завдань:

— введення в науковий обіг текстів «реабілітованої» поезії шістдесятників та членів Нью-Йоркської групи;

— визначення загальних тенденцій та індивідуально-авторських трансформацій традиційно-поетичних образів та символів («внутрішніх» фольклоризмів);

— виявлення мовних інновацій на рівні народнопісних структур та моделей («зовнішніх» фольклоризмів);

— дослідження продуктивності словотвірних моделей та характерних контекстуальних умов виникнення лексичних новотворів у поезії аналізованого періоду;

— встановлення різновидів паронімічних структур з погляду мовного механізму їх утворення та стилістичних функцій у тексті.

У дисертаційному дослідженні застосовано наступні методи: метод зіставного аналізу, конкретні методи виявлення лексико-семантичних, словотвірних та звукових інновацій, а також загальний метод лінгвостилістичного аналізу за мовними рівнями. Використовуючи порівняльно-зіставний аналіз, спираючись на принцип історизму, ми враховували основні методологічні положення герменевтики, зокрема філософські погляди Мартіна Гайдеггера, деякі аспекти критичної теорії Герберта

Маркузе.

Наукова новизна дослідження полягає в залученні до аналізу поетичних текстів «реабілітованої» літератури, а також творів членів Нью-Йоркської групи, у виборі зіставного аспекту дослідження мовних інновацій. Нетрадиційним є комплексний (різномірний) підхід до виявлення новаторських явищ у поетичній мові 60—80-х років ХХ століття.

Практичне значення дослідження пов'язане з методикою викладання історії та стилістики української літературної мови, завданнями лінгвістичного аналізу тексту. Розглянутий у роботі і впорядкований у додатках «Словник мовних інновацій» має практичне значення для лексикографічної роботи — створення словників мови письменників та словників поетичної мови.

На захист виносяться такі положення:

1. Мовні інновації в українській поезії 1960—1980-х років виявляються на тлі традиційно-поетичних засобів.
2. Поетичний словник сучасної української літературної мови поповнюється за рахунок авторських неологізмів, утворених за продуктивними й оказіональними словотвірними моделями.
3. У зв'язку з активізацією звукового символізму в українській поезії 60—80-х років ХХ ст. урізноманітнюються структурні типи і стилістичні функції паронімів, що стає визначальною стильовою ознакою поетичної мови досліджуваного періоду.
4. Специфіка естетичного осмислення образного слова у творах поетів-шістдесятників та членів Нью-Йоркської групи зумовлює певні відмінності у вияві інновацій на всіх мовних рівнях.

5. Спільні фольклорні та літературно-писемні традиції, характерні тенденції оновлення поетичного тексту дають підставу розглядати «географічно» розмежовану українську поезію одного покоління як єдиний мовотворчий процес.

Апробація. Основні положення роботи і результати дослідження обговорювались на Республіканській конференції «Василь Стефаник і українська культура» (Івано-Франківськ, 1991); Республіканській науковій конференції «Стилістика ХХ століття: реабілітовані джерела» (Київ, 1992); Міжнародній науковій конференції «М. Рильський і світова культура з погляду сучасності» (Київ, 1995); на засіданні відділу стилістики та культури мови Інституту української мови НАН України (квітень, 1995). Зміст дослідження викладено в публікаціях.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів і висновків. До роботи додаються список скорочень досліджених джерел, список використаної літератури, Словник мовних інновацій.

У вступі визначено стрижневі засади загальної теорії поетичної мови (О. Потебня, Г. Винокур, Б. Ларін, В. Виноградов, М. Ласло-Куцюк), що зумовили розгляд конкретних питань даного дослідження, зроблено огляд мовознавчих праць, присвячених проблемам фольклоризмів (В. Русанівський, В. Ващенко, С. Єрмоленко, В. Чабаненко, Л. Пустовіт, Б. Рубчак, З. Петеньова), поетичних неологізмів (Г. Винокур, О. Смирницький, Ер. Ханпіра, М. Ласло-Куцюк), паронімічної атракції (В. Григор'єв, О. Вишнякова, А. Критенко, І. Качуровський). Також обґрунтовується актуальність і новизна дослідження, визначається предмет, формулюється мета і завдання, розкривається зміст ключо-

вих понять: «мовні інновації», «фольклоризми», «поетичні неологізми», «паронімічна атракція».

Зміст роботи.

У першому розділі «Фольклорні джерела мовотворчості поетів-шістдесятників та членів Нью-Йоркської групи» зауважується, що звертання до усної народної творчості — виразна стилізова ознака, що зближує поезію шістдесятників та їх літературних «близнюків» у діаспорі — членів Нью-Йоркської групи. Обґрунтовується вибір характерних мовно-структурних типів фольклоризмів, за якими простежуються «зовнішні» та «внутрішні» процеси освоєння уснопоетичних елементів. Розглянуто думки мовознавців щодо конкретних аспектів фольклорного мовлення: тавтологічних конструкцій (Ф. Міклошич, Ф. Буслаєв, О. Потебня, З. Петеньова), суфіксальних утворень демінутивного типу (В. Виноградов, Б. Рубчак).

Простежено фольклорні рефлекси, що засвідчують кілька напрямків розвитку народнопісенних елементів у поезії аналізованого періоду. Вони входять до стилістичної системи поетичної мови:

- а) прямо, без зміни семантики і усталеної форми;
- б) оновлюючи семантичну структуру при збереженні традиційної форми;
- в) змінюючи форму, що зумовлює виникнення нових відтінків у плані змісту;
- г) стають відправним пунктом для створення фольклорно забарвлених засобів на основі традиційних структурних моделей чи зіставно-асоціативних зв'язків («вторинний» фольклоризм — С. Ермоленко).

Встановлено, що для поетів-шістдесятників та членів Нью-Йоркської групи фольклоризми є не лише застиглими, незмінними формами, але й матеріалом для подальших новаторських перетворень. Традиційні народнопісенні образи та структури виконують роль художніх універсалій, що наповнюються новим змістом, розширюють свою семантику, набувають ознак індивідуально-авторських словесних образів.

Показове щодо цього освоєння у досліджуваній поезії фольклорних структур та моделей типу тавтологічних сполучень, прикладкових конструкцій, утворень із суфіксами суб'єктивної оцінки.

За логіко-граматичним критерієм виділено наступні типи тавтологічних сполучень:

1. Субстантивні:

а) синонімічні (журба-зажура, путі-дороги);

б) спільнокореневі (крик крику, сонце-сонечко, грім у гримині);

в) типу «двандва» (пиво-мед, мед-вино, щастя-доля).

2. Атрибутивні (сумна-пресумна, найсамотніша з-поміж самот).

3. Дієслівні:

а) «дієслово + іменник»:

— «знахідний внутрішнього змісту» (з'яву явило, раду радити, шумить шумовицю);

— «орудний тавтологічний» (виболюватись болем, косою підкосити, журитись журбою, спечалений печаллю);

— інші відмінкові конструкції (цвіту у цвіті, з розпуки розпукає);

б) «дієслово + дієслово» (ідуть-бредуть, живу-животію, заструпила-спекла, сміявся-заливався);

в) «дієслово + прислівник» (жалить дво жало, злютують люто, хмільно хмелиться).

4. Адвербіальні (з давніх-давен, білим-біло, пустельно-оло).

Окремо виділено тавтологічні предикативні сполучення (відмріялись мрії, воля волить, тужить туга, кричав крик).

У мовотворчості авторів аналізованого періоду виявлено типи оновлення тавтологічних уснопоетичних конструкцій на лексико-семантичному та структурно-граматичному рівнях:

1) традиційна форма наповнюється новим лексичним змістом (віршу віршить, гроші грошить, сам самую, дощі дощевні, блукає блукалець);

2) утворюються нові, невластиві для мови фольклору сполучки з кореневим повтором:

— тавтологічні порівняльні звороти («Він посивів, як сивий світ» (Калин.));

— багаточленні кореневі повтори («Я хочу спочатку початок почати» (Др.));

— конструкції зі спільнокореневими членами, безпосередньо граматично не зв'язаними між собою («давне літо давніло» (Він.)).

Простежено функціонування в поетичній мові типових для народнопісенної поезики прикладкових структур. Творчо освоюючи їх та наближаючи до системи сучасних стилістичних засобів, В. Стус, Л. Костенко, І. Драч, І. Калинець, Ю. Тарнавський, В. Вовк та інші автори використовують прикладку як форму кон-

центрованого вираження метафоричної ознаки, що передбачає «прочитання» певних асоціативних змістів.

Велика кількість прикладкових утворень, засвідчених у поезії аналізованого періоду, — це конкретно-чуттєві образи, в основі яких лежить порівняння, часткове зіставлення чи повне ототожнення людей, предметів, явищ чи подій (шабля-дума, людинонька-зірка, пустеля-душа, ковчеги-скирти, цитрини-зорі). Окремий тип становлять прикладкові структури, компоненти яких — конкретні характеристики зображуваного явища (синь-крига, ластівка-чорнявка, райдуга-барвниця, райдуга-доріжка, листя-сухозліття).

За семантико-граматичним критерієм виділено такі різновиди прикладкових утворень:

— стрижневий компонент — назва рослин і плодів, що означається прикладковим елементом (велетні-дуби, колос-повень, яблуко-гібрид, іноплемінники-дерева, квіти-перли);

— стрижневий компонент виражений іменником — назвою тварин, птахів, комах, додаткові характеристики яких актуалізуються субстантивним епітетом (кінь-мислитель, білочка-біженка, голуб-вокаліст, пустунн-джмелі);

— у ролі стрижневого слова виступає назва явища природи, означуваного прикладковим елементом — характерною рисою цього явища (ридай-ріка, вечір-мисливець, вітер-голодранець, гори-хвилі, зорі-ювеліри, дим-сироватка);

— у ролі субстантивного епітета виступає деталь-характеристика людини. Серед прикладкових утворень цього типу виділено кілька семантичних варіантів: характеристика зовнішніх рис (кельнер-ворон, син-білочубчик); характеристика внутрішніх

рис (лицар-недотепа, хлопці-одчайдухи); вказівка на етнічну належність (цариця-німкєня, греки-веслярі, матінка-гуцулка); вказівка на рід занять (скіфи-землероби, велетень-художник, хлопці-гімназисти) тощо;

— стрижневий компонент виражений іменником абстрактного значення, що конкретизується субстантивним означенням (дівич-чистота, сон-незбуда, даль-хитавиця, мороки-химери, розум-недотепа);

— семантичним центром прикладкової структури виступає іменник **мати** (породілля-мати, зигзиця-мати);

— стрижневий елемент виражений іменником — власною назвою (Любисток-бандурист, Олег-владика, Грицько-бригадир, світ-Україна, мученик-Чорнобиль).

Серед прикладкових структур виділено типи прямого наслідування традиційних фольклорних образів, які зберігають формально-зовнішню структуру, але в авторському контексті набувають нової семантики, ускладнюють внутрішній зміст («Ой ти смерте, **дівиче-бранко**, дорого куплена» (Кил.); «Несучи /сінью-жовті прапори, /обережно/, як **синів-одинаків**» (Тарн.)).

Дослідження продуктивних суфіксальних утворень дало змогу виділити найбільш характерні суфікси суб'єктивної оцінки, зокрема демінутиви -оньк- (-еньк-), -очк- (-ечк-), -к- (-ок-), -ець-, -ин-, -ат-, -ц- (-иц-), -чик-, -щик-.

Проаналізовано стилістичні функції, що їх виконують у конкретних поетичних текстах суфіксальні утворення суб'єктивно-оцінного характеру, зокрема пейоративи.

У підрозділі «Семантичне оновлення традиційних народно-пісенних образів» актуалізуються явища «внутрішнього» фольк-

лоризму досліджуваних поетичних текстів.

Идеться про інновації, пов'язані з переосмисленням, розширенням, оновленням традиційних фольклорних образів.

Простежено авторські трансформації таких усталених символів — назв рослин, як **калина**, **тополя**, **верба**. Поряд із фольклорно зумовленими, традиційно-поетичними вживаннями спостерігаємо новаторські їх значення, основним з яких є співвіднесення цих рослинних реалій з образом України, чогось рідного, близького («мене колисала **калина** / В краю **калиновім**» (Др.), «Прийдуть з України **верби** і **тополі**» (Сим.)).

На прикладі значної кількості поетичних контекстів розглядається істотне переосмислення характерного для наймитських та заробітчанських пісень образу **чужина**. У «табірній» поезії В. Стуса, І. Світличного, М. Руденка, І. Гнатюка, М. Осадчого та частково у творах членів Нью-Йоркської групи відбувається метафорично-контекстуальне оновлення його семантики, розширення меж лексичної сполучуваності, встановлення нових синонімічних (**чужина** — **Сибір**, **Мордовія**, **Колима**, **Соловки...** — **неволя**) та асоціативних зв'язків («**Сибір** — то край **неволі**» (Гн.); «**Мордовське небо...** і колючий дріт» (Руд.)).

Аналіз мовно-образної системи української материкової та діаспорної поезії 1960-х—1980-х років дає підстави для формулювання ще однієї тенденції утворення мовних інновацій — активізації поетичних новотворів, дослідженню яких присвячено **другий розділ** дисертації. У ньому подано загальні зауваження про поетичні новотвори, погляди мовознавців на розрізнення оказіоналізмів та поетичних неологізмів (Є. Курилович, О. Ликов, Ер. Ханпіра).

Здійснено класифікацію авторських новотворів за продуктивними афіксами. Відзначено продуктивність:

— префіксів **па-** (пагілля, пахолодь, павіть, пажиття); **пра-** (прасестра, пралюті, праперший); **су-** (суквіття, сутемрява, сутемна); **по-** (порічка, погора, поніч);

— префіксоїдів **між-, межи-** (міжкаміння, межисвіт, межисвітній); **квазі-** (квазіпустота); **анти-** (антикров, антивіки, антисебе); **мікро-** (мікролюдство, мікро-Содом).

Серед численних суфіксальних утворень переважають словотвірні типи з малопродуктивними суфіксами. Більшою частотністю вживання вирізняються іменникові новотвори абстрактно-множинного і узагальнено-образного значення, утворені за допомогою суфіксів **-ощ-** (світлощі, квітощі, сивощі) та **-j-** (брам'я, хмаров'я).

Звертається увага на експресивне увиразнення okazіоналізмів із суфіксами суб'єктивної оцінки — демінутивами та аугментативами (багнетяки, перетерчки, літатенятонько, пилюган, марища),

Здійснено аналіз неологізмів-комполітів, серед яких виявлено найтиповіші словотвірні моделі:

— okazіоналізми з використанням компонентів — назв кольорів (білостінна, чорногрекий, синьонебе, золотовустий, срібношатий);

— комполіти, один із твірних елементів яких — числівник (столобий, стонасторчений, двокрила, тривідчай, чотирилиці, семизорий, тисячокрильно);

— компонент складного слова — назва частини людського тіла (безмежноокий, порожньорукий, гостробородий, красивולי-

цій);

— композити з препозитивним твірним елементом **само-** (самобіль, самотерзання, самособоюнаповнення);

— складні слова з препозитивним елементом **все-** (всечекання, всевідрада, всебідн, всевітянська);

— осново- та словоскладання з використанням традиційно-поетичних образів: **сонце** (сонцелет, буйносонце, сонцебризна); **небо** (небопад, словонебо); **крило** (буйнокрилі, крилозяброві) та ін.;

— okazіоналізми, утворені за аналогією до узуальних слововживань із складною структурою (небозвід—небовись, небопад; суховій—квітовій, зимовій, тепловій; зорепад—грушепад, сонцепад, серцепад).

Okazіональні композити розглядаються з погляду належності їх до окремих лексико-граматичних класів, функціональних різновидів, а також щодо типів смислових відношень, встановлюваних між твірними елементами.

Відзначено продуктивність okazіональних назв осіб, серед яких розрізняються наступні тематичні групи:

— характеристика за родом занять (мостар, солодар, рубач);

— особливості зовнішнього вигляду (чорнявич, білявич, чорнобривчик);

— нахили, зацікавлення людини (кіновіруючий, спанько);

— характерологічні особливості (обережник, суньголов, покірливець);

— ситуативний стан (випаденець, воєнраб, фальшивосвідок);

— генеалогічна характеристика (капітанченки).

Семантико-функціональні типи авторських оказіоналізмів об'єднують такі новотвори:

1) неологізми — синоніми до узуальних лексем (вилишки, усолода, тужба, оголомшити);

2) слова, що не мають семантичних аналогів у літературній мові, проте етимологія і загальне значення їх дуже «прозорі» (холодило, молодило, пестинки, ницати, полабзюкувати);

3) індивідуально-авторські утворення — семантичні «загадки», що не підлягають «розшифруванню» (яндола, шерпа, щець, Газдрубал, бадан, відчопувати).

Особливою стилістичною виразністю позначені неологізми, вживані у складі:

— синтаксичних конструкцій звертання («Ой комплексе земляків, розуму **ниціаніє**» (Ос.));

— тавтологічних сполучень («хай вартують **вартовинки**» (Др.); «Яка ніч **ночиста**» (Ст.));

— прикладкових структур (степ-**безконечник**, діволобка-погибель, **посоняг-сонцевіт**).

Звернено увагу на новотвори — семантичні паліндроми (смертеіснування—життєсмерть) та оказіональні утворення, семантично тотожні фразеологічним зворотам (молочногубий, безкровнолиця).

Третій розділ — «Паронімічна атракція як засіб звукового оновлення тексту» — присвячений дослідженню фонетичного механізму створення мовних образів в українській материковій та діаспорній поезії. Аналіз явищ паронімічної атракції дозволяє стверджувати, що сучасна українська літературна мова володіє багатим паронімічним фондом, значною потенцією зву-

кових асоціативних полів, що їх активно освоюють поети.

У ХХ столітті відбувається переорієнтація на звуко-сми-словий аспект поезії. Викристалізувавшись із звукопису (асо-пансу, алітерації, звукових повторів), паронімія стає однією з визначальних характеристик сучасного поетичного стилю. Фо-нетична організація тексту набуває особливої ваги у зв'язку з естетикою звукового символізму.

У роботі детально проаналізовано основні структурні типи паронімів: вокалічний, консонантний та метатетичний. **Вокалічний** тип передбачає атракцію за рахунок зміни (заміни наявних чи нарощення нових) голосних у складі наближуваних слів (сон — син, береги — обереди, приручені — приречені, кпйти — купити).

Консонантна атракція спостерігається при зміні консо-нантного складу наближуваних слів (стирати — здирати, сухо — глухо, бездумність — бездушність, труд — туть, ходило — хо-лодило). Між деякими співвіднесеними словами спостерігаються відношення включення (арка — закаркала, лоти — сколоти, мі-чено — насмічено, вінками — барвінками, ріка — недоріка).

Метатетична паронімія будується на перестановках приго-лосних у складі слів (зрідка — сполучень), що включені до атракції (ранах — нарах, травинка — тваринка, соконосні — соннокосі).

Названі типи паронімії на різних етапах розвитку поетич-ної мови виявляються досить нерівномірно. Так, якщо в першій половині ХХ століття вокалічний тип вважався фоновим, основ-ним для консонантного та метатетичного, то в аналізованій по-езії він хоч і не втрачає своєї актуальності, проте вже не займає таких визначальних позицій. Натомість особливого поши-

рення набуває атракція за рахунок зміни консонантного складу, зокрема паронімія включення. Метатетичний тип і надалі залишається другорядним.

Звернено увагу на те, що паронімія не є «граматично обмеженою»: відповідними звуковими асоціаціями охоплюються не лише повнозначні, а й службові частини мови («місто **безвісте, без вістер**» (Руб.); «**Біля** хати **білий** батько на канопі» (Він.)).

Показове для досліджуваних текстів явище атракції іменників — власних назв: міфологічних образів («У лісі усі **ввічливі Улісси**» (Анд.)); топонімів («Вітрів **свавілля**, музика — **Севілья**» (Кост.)); астрономічних найменувань («сузір'я **Ладиладнає**» (Руб.)); імен реальних історичних осіб — політичних діячів, письменників, художників тощо («Гумор — не **Гомер**» (Кост.); «Пройшов крізь Сезанна, **Моне і Мане**» (Др.)).

Описано також синтаксичні умови реалізації паронімічних відношень. Так, «звукові переклички» засвідчуються:

- а) в синтаксично пов'язаних близькозвучних словах;
- б) в конструкціях з опосередкованим синтаксичним зв'язком між атрактантами.

Більш поширена паронімія в конструкціях першого типу, де вона виступає у складі синтаксичних структур:

- предикативних («**Тарани раять** Десятинну» (Калин.));
- атрибутивних («**білим бодем** прозрів» (Руб.));
- обставинних («**марне марим** вороттям» (Ст.));
- об'єктних («**Славу слала**, вистилала» (Др.));
- конструкціях однорідності («Хтось там **голосує, галасує**»

(Кост.);

— конструкціях звертання («Де ви, **мальви**, / біля **мальованих стін**» (Вовк)).

Наводиться ряд прикладів паронімічних сполучень з опосередкованим граматичним зв'язком («**Морок мозок ссе**» (Анд.); «**Циркуляр** дивився в **окуляри**» (Сим.)).

Розглядається проблема лексичної сполучуваності паронімів, розвитку паронімічних рядів (**біль** — **білий** — **біля** — **Чорнобиль** — **доля** (у відмінковій формі **долю** — **болю**)) та виникнення і функціонування паронімічних пар, що тяжіють до усталеності, формульності (**сонце** — **серце**, **гори** — **горе**, **слово** — **слава**).

Поширення явища паронімічної атракції в мозі поезії 1960—1980-х років спричиняється до виникнення багаточленних звукових наближень типу «**Тимура мури мармурові**» (Павл.); «**Грім усе глибше в'язне у в'яза в'язницю**» (Анд.).

Розглядається характерна для досліджуваних текстів паронімізація тропів. Найчастіше паронімічна атракція охоплює:

а) епітети («**Обрій недобрий** стає дубала» (Ст.); «**Прийдем безкрикими кроками**» (Руб.));

б) елементи метафори:

— предикативної («**крона** — найкраща **корона**» (Кост.));

— генітивної («**Афери шоферів** в артілі» (Др.));

в) компоненти порівняння:

— об'єкт та образ порівняння («**греки чорні**, як **граки**» (Кост.));

— ознаку та образ порівняння («**любов банальна**, як смак **банана**» (Тарн.));

— другорядні елементи компаративних зворотів («Краплі світять на **вітах**, як сльози щасливі на **віях**» (Ол.);

г) члени антитези («Боже, не **літості** — **лютості**» (Ст.)).

Встановлено, що активне звертання до паронімів як засобу звукової організації тексту зумовлює виникнення нових, поки що рідковживаних різновидів атракції. До таких належать:

— наближення слів, що входять до складу фразеологічних зворотів («А хай їй **грець**, тій **Греції**» (Кост.);

— «звукові переключки» з використанням авторських неологізмів («Додому дітлашні **вечірньосірогусо**, **вечірньосірогусто** ластівкам» (Він.);

— пароніми у складі прикладкових конструкцій («**бондарівно-бандуро** зі самого Батурина» (Калин.);

— наголос як додатковий засіб розрізнення близькозвучних слів («шпак **літає**, сойка **літує**» (Кост.);

— звукове об'єднання слів і словосполучень («Хмільне старе **вино старовини**» (Кост.); «Були вже в нас **святі полки** / і **Святополки окаянні**» (Вовк)).

У висновках до роботи підведено підсумки дослідження мовної творчості шістдесятників та членів Нью-Йоркської групи, визначено тенденції розвитку фольклоризмів як у формально-структурному, так і в семантичному аспектах, сформульовано критерії виявлення інновацій на лексико-семантичному, структурно-граматичному, словотвірному та фонетичному рівнях.

Основні положення дисертації відображені в таких публікаціях:

1. «Наснилась мені Україна...» // Культура слова. — № 46—47 (у друці).

2. «Душа — їздець на гусені — в відтинок / Світів нерозмежованих росте» (кілька штрихів до поезії Емми Андіївської) // Культура слова. — № 50 (у друці).

3. Лексичні способи вираження художнього часу в поезії Е. Андіївської // Матеріали міжнародної наукової конференції «Мова і культура» (у друці).

4. Семантичне оновлення фольклорних символів-назв рослин у поезії шістдесятників та членів Нью-Йоркської групи // Народна творчість та етнографія. — 1995. — № 4 (у друці).

5. Елементи фольклорного мовлення у новелах В. Стефаніка // Василь Стефанік і українська культура: Тези доповідей республіканської наукової конференції. — Івано-Франківськ, 1991. — С. 24—26.

6. Поетичні новотвори у ліриці Максима Рильського // Максим Рильський і світова культура з погляду сучасності: Тези доповідей і повідомлень Міжнародної конференції, 16—17 березня 1995 року. — Київ, 1995. — С. 14.

Suta H. M. Language innovations in the Ukrainian poetry of the 60s and of the members of New York group.

Thesis on competing for the science — degree of the candidate of philology on speciality 10.02.02 — the Ukrainian language. The Institute of Linguistics named after A. A. Potebnya Ukrainian Na of sciences, Kyiv, 1995.

The investigation contains the theoretical generalizations of language innovations as the result of interaction between traditional and innovatory.

Different types of innovations in Ukrainian poetry of the continent and diaspora of the 1960—1980s on the lexico-semantic, structural-grammatical, word-building and phonetical levels were examined.

Сюта Г. М. Языковые инновации в украинской поэзии шестидесятников и членов Нью-Йоркской группы.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.02. — 'украинский язык, Институт языковедения им. А. А. Потебни НАН Украины, Киев, 1995.

Работа содержит теоретические обобщения о языковых инновациях как результате взаимодействия традиционного и новаторского. Рассмотрены разные типы инноваций в украинской поэзии материка и диаспоры 1960—1980-х годов на лексико-семантическом, структурно-грамматическом, словообразовательном и фонетическом уровнях.

Ключові слова: мовні інновації, фольклоризми, поетичні неологізми, паронімічна атракція.

448720

АВ 32.494

Здано до набору 15.05.95 Підписано до друку 18.05.95.
Формат 60x84 1/16. Папір друкарський. Друк високий.
Гарнітура літерат. Загальний об'єм ум. друк. арк. 1,16.
Ум. фарбовідб. 1,39. Тираж 120. Зам. № 1709.

Дрогобицька міська друкарня. Львівської обл.,
293720, м. Дрогобич, вул. І. Мазепи, 7.